

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A**

621

VITENDO VYA KUJIFUNZA KISWAHILI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2001

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
3. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

SEHEMU A (Alama 40)

1. Taja aina nne za mazingira ambayo yanaweza kuchangia ukuaji wa lugha kwa mtoto.

Mazingira ya nyumbani yana mchango mkubwa kwa kuwa wazazi au walezi hutoa lugha ya kwanza kwa mtoto na kumfundisha misemo na maneno ya kila siku.

Mazingira ya shule hutoa fursa kwa mtoto kujifunza maneno mapya na kanuni za mawasiliano kupitia walimu na wenzake.

Mazingira ya kijamii kama vile mtaa au makundi ya watoto hutoa uzoefu wa kutumia lugha katika mazungumzo ya kila siku.

Mazingira ya kitamaduni husaidia mtoto kuelewa methali, methali za Kiswahili, na hadithi zinazoongeza uelewa na msamiati.

2. Bainisha mambo manne ambayo humsaidia mtoto kujifunza lugha kwa haraka anapofikia umri wa kati ya miaka mitano hadi sita.

Utunzaji wa maneno ya kila siku: kuzungumza na mtoto mara kwa mara kunasaidia kuongeza msamiati wake.

Kusoma pamoja: watoto wanaojifunza kusoma na kusikiliza hadithi wanaongezeka uelewa wa lugha.

Kufanya michezo ya kuigiza: michezo inasaidia watoto kuiga na kuelewa maneno katika muktadha wa matendo.

Kutumia nyimbo na mashairi: nyimbo na mashairi huimarisha kumbukumbu na msamiati wa mtoto.

3. Fafanua kwa kifupi mambo manne utakayofanya kwa ajili ya kumjengea mtoto stadi ya kusikiliza.

Kumpa mtoto muda wa kusikiliza: kuhakikisha mtoto anapata nafasi ya kusikiliza hadithi au maelezo bila kuingiliwa.

Kuuliza maswali: baada ya kusikiliza, kuuliza maswali ili kuhakikisha mtoto anaelewa yaliosikika.

Kurekebisha makosa ya kunukuu: kumfundisha mtoto kunukuu maneno kwa usahihi.

Kutumia picha au vitu vinavyoambatana na hadithi: hivyo kumsaidia mtoto kuelewa maana na kuimarisha stadi ya kusikiliza.

4. Chambua manufaa manne ya mtoto kuitikia katika tendo la ujifunzaji.

Kuongeza uelewa: mtoto anapojibu mara moja anaelewa dhana haraka.

Kuhimiza kushiriki: kutoa majibu kunasaidia mtoto kushiriki kwa nguvu katika darasa.

Kukuza ujasiri: mtoto anapoitikia hujenga ujasiri wa kuzungumza mbele ya wengine.

Kuboresha kumbukumbu: kuitikia kunasaidia kumbukumbu ya maneno na dhana za lugha.

5. Ainisha mbinu nne utakazotumia ili kumjengea mtoto uwezo wa kuwasiliana.

Mazungumzo ya kila siku: kuzungumza na mtoto kuhusu mambo ya kila siku.

Michezo ya kuigiza: kumsaidia mtoto kutumia lugha katika hali halisi.

Kusoma pamoja: kusoma vitabu au hadithi pamoja kunasaidia mtoto kuelewa maneno mapya.

Matumizi ya picha na vifaa vinavyovutia: kuonesha picha au vitu kunasaidia kuelezea dhana na kuongeza mawasiliano.

6. Eleza kwa kifupi mambo manne utakayofanya ili kumjengea mtoto utayari wa kusoma kabla ya kuanza somo.

Kumsomesha alfabeti na herufi: kumfundisha herufi za kwanza kabla ya kusoma maneno.

Kutumia michezo ya maneno: michezo husaidia mtoto kujifunza maneno kwa njia ya kufurahisha.

Kusoma hadithi pamoja: kumsaidia mtoto kuelewa maneno na sentensi.

Kuonyesha picha zinazohusiana na maneno: kuongeza uelewa wa dhana kabla ya kuanza kusoma.

7. Fafanua kwa kifupi manufaa manne ya kutumia mbinu ya michezo katika ufundishaji wa watoto wadogo.

Kuongeza motisha: michezo inafanya watoto kuwa na shauku ya kujifunza.

Kuboresha kumbukumbu: watoto wanakumbuka maneno na dhana vizuri wanaposhiriki katika michezo.

Kuendeleza stadi za kijamii: michezo husaidia watoto kujifunza kushirikiana na wenzake.

Kukuza ujasiri na kuongea: michezo hutoa nafasi ya kuzungumza mbele ya wengine bila hofu.

8. (a) Taja maneno manne yasiyo na silabi fungamano utakayotumia kumfundisha mtoto matamshi.

Mama, baba, dada, kaka.

(b) Fafanua kwa kifupi maana ya dhana "kuitikia" katika tendo la ujifunzaji na ufundishaji wa mtoto.

Kuitikia ni matendo ya mtoto ya kujibu au kushirikiana mara moja baada ya kusikia au kuelewa maelezo, hivyo kuonyesha kuwa anakuelewa.

9. Ainisha njia nne ambazo mtoto anaweza kuzitumia kujifunza lugha kutoka kwa watoto wenzake.

Kuigana: mtoto anajifunza maneno na misemo kwa kuiga wengine.

Mazungumzo ya pamoja: watoto wanajifunza lugha wanapojadili au kucheza pamoja.

Ushindani wa kirafiki: michezo ya ushindani hutoa fursa ya kutumia lugha kwa maelezo ya haraka.

Hadithi za pamoja: watoto wanapokuwa na hadithi hufundisha wenzake maneno na dhana mpya.

10. Bainisha kwa ufupi matendo manne ambayo mwalimu anaweza kuyafanya darasani ili kumwezesha mtoto kujua dhana ya mawasiliano.

Kutumia lugha wazi na rahisi kueleweka: kuhakikisha maneno yanayotumika yanafahamika.

Kuuliza maswali yanayohamasisha majibu: hivyo mtoto anashiriki kikamilifu.

Kutumia picha na michoro: husaidia mtoto kuona maana ya maneno yanayojadiliwa.

Kufanya mazoezi ya kuzungumza kwa wanandoa au makundi madogo: hutoa fursa ya mawasiliano ya moja kwa moja.

SEHEMU B (Alama 30)

11. Eleza manufaa manne ya kurekebisha mara moja makosa ya usomaji wa neno au maneno kwa mtoto.

Kurekebisha makosa haraka kunazuia mtoto kujifunza upungufu.

Kunasaidia mtoto kujenga uelewa sahihi wa maneno.

Kuhimiza kujaribu tena: mtoto hujifunza kuwa makosa ni sehemu ya kujifunza.

Kuboresha msamiati na tahajia: mwanafunzi anapata msamiati sahihi mara moja.

12. Chambua na eleza mambo matano yanayoweza kumuathiri mtoto anapojifunza Kiswahili kama lugha ya mawasiliano.

Mazingira ya nyumbani: watoto wanaopata lugha sahihi nyumbani wanajifunza vizuri.

Mazingira ya shule: walimu wenye ujuzi na njia bora huathiri utendaji wa mtoto.

Umri wa mtoto: watoto wachanga wana uwezo wa kujifunza lugha haraka.

Marafiki na wenzao: watoto wanajifunza lugha kutoka kwa wenzao wanapocheza pamoja.

Vifaa vya kujifunzia: vitabu, picha, na vifaa vya michezo huongeza ufahamu wa lugha.

13. Bainisha changamoto tano wanazokutana nazo watoto katika kujifunza kuandika.

Kukosa uelewa wa herufi: mtoto hawezi kutambua herufi zote.

Msamiati mdogo: kumfanya mtoto ashindwe kuandika maneno.

Ukosefu wa msukumo: mtoto asipohamasishwa hakuwa na hamu ya kuandika.

Miguu isiyo imara ya kufuata mwongozo: mtoto anashindwa kufuata mstari au nafasi za maneno.

Ukosefu wa vifaa vya kufundishia: mtoto hakuwa na vifaa vinavyohitajika kufanikisha kuandika.

SEHEMU C (Alama 30)

14. Fafanua hatua tano utakazofuata ili kuwaongoza watoto kutambua herufi "a".

Onyesha herufi "a" kwa kutumia kadi au picha.

Elezea sauti ya herufi "a" kwa kuirudia kwa sauti.

Waulize watoto kuirudia sauti ya "a" pamoja nawe.

Waonyeshe maneno yanayoanza na "a" kama apple au ana.

Waachie kufanya mazoezi ya kuandika "a" kwa kutumia vidole au penseli.

15. Bainisha faida tano za kutumia vifaa halisi unapomwongoza mtoto kujifunza kuandika katika hatua za mwanzo.

Kuboresha ufahamu wa kuona: mtoto anaona herufi na maneno.

Kuongeza ushirikiano: mtoto anashiriki moja kwa moja.

Kukuza kumbukumbu: kuona na kugusa vitu halisi kunasaidia kumbukumbu.

Kuongeza motisha: vifaa vinavyovutia huhamasisha mtoto.

Kuhamasisha kujifunza kwa vitendo: mtoto anajifunza kwa kutumia mikono na akili.

16. Eleza faida tano za kutumia mbinu ya vitendo katika ufundishaji wa lugha kwa watoto.

Kukuza ufahamu wa dhana: mtoto anaelewa maana ya maneno na sentensi.

Kuongeza ushirikiano: watoto wanashirikiana kwa kutumia lugha.

Kukuza ujasiri: watoto wanajitahidi kuzungumza mbele ya wengine.

Kuboresha kumbukumbu: matendo husaidia kumbukumbu ya maneno na misemo.

Kufanya ujifunzaji kuwa wa kufurahisha: mbinu ya vitendo inafanya somo lisilokuwa la msisimko kuwa la kuvutia.